

Editorial: Pedagogický výzkum – chlebdárce nebo satisfakce?

V současnosti se stále více klade důraz na dostupnost výsledků (nejen) pedagogického výzkumu. Stále více časopisů volně zpřístupňuje publikované články a odborné texty (tzv. politika open access). Jednoduše řečeno, má se zajistit široká dostupnost většího množství výzkumných publikací na internetu. Vychází se přitom z přesvědčení, že tradiční čtenářská obec (převážně akademická) se rozšíří jak o laickou veřejnost, tak především o zástupce školní praxe – učitele, ředitele, vychovatele apod. Cílem tedy je zprostředkovat výzkumy co nejjednodušší cestou veřejnosti a školní praxi a zvýšit tak pravděpodobnost žádoucího ovlivnění školní praxe, respektive vzdělávací politiky a společnosti vůbec.¹

Avšak tento entusiasmus, který by mohl zmenšovat propast mezi (výzkumem podloženou) teorií a praxí, s sebou nese mnoho dalších otázek. Je jím problematika druhů poznatků produkovaných pedagogickým výzkumem a jejich rozdílnost ve vztahu k praxi. Poznatky, které se generují pro vědu samotnou, resp. pro vědecké články, mohou být mnohdy odlišné od poznatků, které jsou potřebné v praxi. Podobně o tom hovoří i Korthagen a kol.², když poukazují na dvojí modalitu vědění (znalostí), přičemž pracuje s antickými pojmy, jako jsou epistémé a frónésis – teoretické vědění (znalosti) a praktické (znalosti). Rozdílnost jednotlivých druhů poznatků není dána až tak obsahem jako spíše možnostmi jejich využití. V zahraničí jsou na tuto problematiku dva pohledy. Jeden z nich staví oba druhy poznatků proti sobě: akademické vs. učitelské, obecné vs. specifické, signifikantní vs. účelové aj.³, čímž se oba světy zdají být neslučitelné, jakoby soupeřící, s tím, že mají nepropustné hranice mezi sebou – každý svět existuje sám pro sebe. Druhý pohled je odlišný. I přes to, že jsou poznatky obou světů stavěny proti sobě, jsou pojímány jako extrémny na trajektorii jednoho kontinua.⁴ U tohoto pohledu je zjevná určitá snaha eliminovat propast mezi světy teorie a praxe tím, že se vyzdvihuje prvek spolupráce – oba světy jsou tzv. na jedné „lodi“. Takovou spoluprací je možné si představit jako úsilí přibližovat se k sobě navzájem. Například, výzkumník má snahu koncipovat své výzkumy na základě potřeby praxe nebo

¹ HEFCE (2011). *Decisions on assessing research impact*. Bristol: Higher Education Funding Council.

² Korthagen, F., Kessels, J., Koster, B., Lagerwerf, B., & Wubbels, T. (2011). *Jak spojit praxi s teorií: Didaktika realistického vzdělávání učitelů*. Brno: Paido.

³ Dewey, J. (1929). *The quest for certainty*. New York: J. J. Little and Ives Company. Hammersley, M. (Ed.). (2002). *Educational research, policymaking and practice*. London: Sage.

⁴ McIntyre, D. (2005). Bridging the gap between research and practice. *Cambridge Journal of Education*, 35(3), 357–382.

neužívat příliš komplikovaného akademického jazyka. Učitel může na druhou stranu zvýšit či aktivizovat svůj zájem o výsledky výzkumu či se snažit identifikovat a lépe konceptualizovat své potřeby (s oporou v teorii).

Jak bylo ale zmíněno výše, problematika dvou druhů poznatků s sebou nese další problémy, které se samy nebo jednoduše nevyřeší tím, že výzkumníky a učitele vyzveme k součinnosti. Problémy se vyskytují např. u rozlišování nadřazenosti a podřazenosti typů poznatků produkovaných výzkumníky a učiteli, nebo postojů výzkumníků a učitelů k sobě navzájem, ale i k výzkumným poznatkům. Velkou roli hraje i čas, respektive načasování. Mnohé výzkumy se řeší dlouhá léta, poté je jejich relevance k aktuálním potřebám praxe často sporná. Otázkou také je, jak by měly vypadat výzkumné poznatky, aby přesvědčily jejich potenciální odběratele působící v praxi k jejich přímému využití. Jsou poznatky produkované výzkumníky vždy dostatečně srozumitelné a jednoznačně formulované?

Když pohlédneme na jednotlivé aktéry, v případě pedagogické praxe se práce s poznatkem zdá být snazší. Pokud u učitelů vyvstane potřeba doplnit si chybějící informace pro zodpovědné rozhodování, buď volí dostupný výzkum, nebo se poradí s kolegy či kolegou.⁵ Na straně výzkumníka, jako producenta výzkumem ověřených poznatků, je situace komplikovanější. Například samotné rozhodnutí o tom, zda bude publikovat pro odbornou komunitu nebo bude publikovat pro komunitu praktiků, a tím usilovat o ovlivnění školní praxe, je obtížné. V takovém případě se výzkumník může pohybovat ve dvojí formě existence: publikovat poznatky pro vědu (což se od výzkumníka očekává; výzkumná práce funguje jako chlebovárc) anebo publikovat poznatky pro praxi (zde se jedná o specifický projev vnitřní satisfakce, imperativ opodstatnění a smysluplnosti vlastní práce apod.). Obě formy existence jsou pro výzkumníka důležité, avšak velmi rozdílné. Cesta satisfakce, jak vyplývá z výše uvedeného, je cestou touhy ovlivnit praxi, a cesta chlebovárc je cestou budování vědy a rozšiřování hranic poznání lidstva. Obě cesty mají svá specifika a své překážky. Pro akademika to znamená balancovat na hraně dvou světů, uvažovat nad potenciálním odběratelem výzkumných poznatků a současně promýšlet a zdůvodňovat relevanci svých badatelských činností nejen vůči světu teorie, ale také vůči světu praxe. Jedná se o současnou perspektivu výzkumníka, vědce?

Michaela Spurná

⁵ Weiss, C. H. (1979). The many meanings of research utilization. *Public Administration Review*, 39(5), 426–431.